

GUIA
COEDUCATIVA
PER A LES
ESCOLES D'ESTIU

Ajuntament de
Sant Josep de sa Talaia

INTRODUCCIÓ

La igualtat entre dones i homes és un principi jurídic universal reconegut a la Constitució Espanyola de 1978, en textos internacionals i a la Unió Europea. A l'àmbit autonòmic, amb la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes a les Illes Balears es garanteix promoure la igualtat d'oportunitats i la no-discriminació per raó de sexe en qualsevol dels àmbits, etapes i circumstàncies de la vida.

Prendre consciència de la nostra identitat com a éssers humans i de la forma en què ens relacionam passa per mirar la realitat a través de la lent de la igualtat de gènere. El compromís de tota la ciutadania en la lluita per aconseguir la plena igualtat d'oportunitats entre homes i dones requereix posar el punt de mira en les noves generacions. Per això, l'educació té la comesa de permetre a totes les persones, sense excepció, accedir a un desenvolupament integral que els permeti dur a terme el pla de vida gaudint plenament dels drets en entorns lliures de violència. En aquest sentit, la coeducació és una eina fonamental que pot funcionar com a fil articulador que travessa tant els espais de l'educació com de les persones al llarg de la vida. Cal estimular per igual al·lots i al·lots perquè realitzin activitats de diferent índole, tant les relacionades amb l'àmbit públic com amb el privat, compartint tasques i responsabilitats i potenciant tots els valor com a positius sense caure en estereotips de gènere.

A la Regidoria d'Igualtat de l'Ajuntament de Sant Josep de Sa Talaia, s'ha elaborat aquesta guia didàctica dirigida als professionals de l'educació no formal amb l'objectiu d'establir i aplicar una pràctica i intervenció coeducativa i de prevenció de la violència sexista en les activitats de temps lliure. El que oferim en aquestes pàgines són activitats que ens permeten fomentar una actitud crítica durant la planificació d'una activitat de temps lliure, i aportar una visió nova d'aquests espais com una oportunitat per a incidir en la construcció simbòlica i efectiva de les relacions d'igualtat i lliures de violència sexista entre nens i nenes.

CONCEPTES BÀSICS D'IGUALTAT

Coeducació

Acció educativa fonamentada en el reconeixement de les potencialitats i individualitats de tot l'alumnat, independentment del seu sexe, identitat i expressió de gènere i orientació sexual, encaminada a erradicar els estereotips biaixos sexistes i fomentar, així, la igualtat real d'oportunitats.

Corresponsabilitat domèstica

Repartiment equitatiu de responsabilitats entre dones i homes.

Discriminació de gènere

Situació de marginació sistemàtica cap a les dones, profundament arrelada a la societat patriarcal. Això implica que no es concedeixen drets, responsabilitats ni oportunitats iguals a homes i dones.

Equitat de gènere

Distribució justa dels recursos i del poder social entre homes i dones, segons les necessitats respectives.

Estereotip sexual

Construcció cultural que un grup o societat assigna a homes i dones, que estableix per a cada sexe diferents rols, actituds, comportaments i característiques.

Gènere

Conjunt de creences, normes i valoracions que s'adjudiquen a les persones en funció del sexe que els va ser adjudicat en néixer. Aquestes característiques són construccions socials i, per tant, modificables. Estableixen la diferenciació entre "el masculí" i "el femení".

Igualtat de gènere

Iguals drets i oportunitats entre dones i homes, que implica l'absència de tota discriminació, directa o indirecta, per motius de sexe.

Igualtat d'oportunitats

Dret que implica que tots els éssers humans han de tenir les mateixes oportunitats per aconseguir condicions de vida equivalents en els àmbits personal i social, independentment del gènere, ètnia, religió, opinió o qualsevol altra condició.

Llenguatge sexista

Ús del llenguatge que utilitza exclusivament o en la seua majoria un dels dos gèneres (normalment el masculí) per referir-se a tots dos. Aquesta forma de llenguatge exclou sistemàticament un dels dos gèneres i fomenta la discriminació.

Masclisme

Conjunt d'actituds, conductes, pràctiques socials i creences destinades a justificar i promoure el manteniment d'actituds discriminatòries contra les dones, així com contra aquells que tenen comportaments de caire femení que no són dones.

Patriarcat

Predomini o major autoritat de l'home en una societat o grup social. Repartiment de poder que beneficia els homes en perjudici dels drets de les dones.

Perspectiva de gènere

Eina analítica que s'aplica a l'estudi de les desigualtats entre homes i dones.

Prejudici

Idea basada en estereotips socialment adquirits, i que culturalment s'accepta com a veritat. Implica l'elaboració d'una opinió sense tenir en primer lloc cap experiència directa o real, per la qual cosa està íntimament relacionada amb la discriminació.

Rols de gènere

Actituds, capacitats, comportaments, funcions socials i limitacions diferenciades per a homes i dones, adquirides a través de la socialització i l'educació en un entorn determinat. Arriben a ser considerats naturals tot i tenir un origen cultural.

Sexe

Conjunt de característiques **físiques** i biològiques amb les quals naixem.

Violència de gènere

Qualsevol acte de violència masclista que es tradueix en un dany possible o real d'una naturalesa física, sexual o psicològica, incloses les amenaces, coerció o privació arbitrària de la llibertat de les dones, tant si és a la vida pública com a la privada.

COM AFAVORIR UN AMBIENT IGUALITARI A L'ESCOLA D'ESTIU

- Fomentar el desenvolupament de capacitats en totes i tots per igual, les capacitats estan disponibles per a ser desenvolupades en nenes i nens.
- Afavorir una actitud crítica, que qüestionï els discursos hegemònics patriarcal.
- Fer ús d'exemples en les exposicions que no pressuposin ni reafirmin els estereotips de gènere i que parlin d'experiències compartides per nens i nenes.
- Utilitzar un llenguatge inclusiu i respectuós.
- Revisar el contingut i el material que s'impartirà per veure si conté enunciats o fotografies que mostrin estereotips.
- Afavorir que la participació a l'aula sigui equitativa, que participin tots i totes i tots tinguin les mateixes oportunitats i temps per a respondre.
- Parlar de les contribucions de les dones a les diferents matèries a la història i en l'actualitat.
- Normalitzar la diversitat (sexual, familiar, racial, religiosa...).
- Afavorir una bona relació dins del grup i observar a fi de detectar situacions de discriminació.

PRINCIPIS PER AFAVORIR LA COEDUCACIÓ A L'ÀMBIT NO FORMAL

Per a dur a terme una pràctica coeducativa, els elements principals que s'han de tenir en compte i han de ser analitzats són els següents:

1.1 El llenguatge

El llenguatge forma part del nostre pensament i reflecteix una determinada concepció del món. El seu paper com a element socialitzador i en la formació intel·lectual és molt important. És important utilitzar fórmules de llenguatge inclusiu que no deixin de costat ningú. Quan invisibilitzam les al·lotes amb frases com: "Veniu tots!" o "Ànim, al·lots" (referint-nos a al·lots i al·lotes) obviam la presència d'al·lotes com si no fos important i els acostumam al fet que aquesta sigui la manera "normal" de relacionar-s'hi. Per exemple, a vegades pots utilitzar "al·lotes i al·lots", però no has de duplicar totes les paraules per a incloure les al·lotes a la conversa. Prova d'utilitzar formulacions realment genèriques com "tot el grup" o "les persones".

1.2 Les imatges

Molt sovent les imatges que s'inclouen en múltiples formats (audiovisual, publicitat, televisió, contes, joguines, etc.) representen els al·lots i les al·lotes d'una manera estereotipada i a través seu podem fer molt per tractar que aquests models no siguin sempre els mateixos. Així, els nens actius, forts i competitius són els rols masculins per antonomàsia i, per altra part, les al·lotes sensibles i cuidadores serien alguns dels rols femenins més presents.

Aquests rols afavoreixen que tant els al·lots com les al·lotes que no s'assemblen a aquests models se sentin discriminats i discriminades, i carreguin amb tota la pressió que suposa no assemblar-se a aquests models.

Podem fer sentir molt millor tot el grup si tractam de buscar imatges que no reproduïxin rols estereotipats, que mostrin diversitat de formes i actituds, que mostrin al·lotes i al·lots en postures "no tradicionals", com per exemple, un grup en què al·lots i al·lotes es mostrin realitzant les mateixes activitats, una al·lota superheroïna i activa, un al·lot que en cuida un altre...

1.3 Els grups

La dinàmica i la relació que s'estableix en els grups també és un element que hem d'analitzar per a realitzar una pràctica coeducativa. S'han de tenir en compte aspectes com les interaccions que es donen en el grup, qui porta el lideratge, la participació de les al·lotes, etc. Així podem trobar-nos que habitualment siguin els al·lots els qui porten el lideratge o una part més activa en tasques instrumentals o que elles solen encarregar-se de tasques de cura i ordre. Tractar de canviar el lideratge, o alternar-lo, o animar al·lotes i al·lots que facin aquestes tasques que menys els surten, permet visibilitzar que no existeixen "tasques d'al·lotes o d'al·lots", que totes les persones podem practicar habilitats per igual, i que la cooperació i corresponsabilitat en igualtat és la meta.

1.4 El joc

És necessari promoure jocs que estimulin la imaginació i exercitin determinades habilitats no desenvolupades en les al·lotes i en els al·lots, procurant que els jocs d'equip siguin mixtos i el paper del líder sigui assumit alternativament per unes i altres. Els jocs que condueixen al sexisme, la violència o la creació d'estereotips haurien de ser descartats (papàs i mamàs, herois i bergants...). Així la distribució de l'espai i la utilització dels materials ha de ser igualitària, i, per la importància que té com a element de socialització, s'impulsarà un ús no sexista del llenguatge en totes les activitats realitzades en el centre de temps lliure, com col·loquis, lectures, etc. Planteja't que fins i tot els jocs més tradicionals poden ser coeducatius.

S'han de tenir en compte uns certs aspectes com la cooperació equilibrada entre al·lots i al·lotes amb un fi comú, la ruptura de rols, el desmuntatge de mites...

The background of the slide is a soft-focus bokeh effect with various colored circles in shades of cyan, magenta, yellow, and white. The text is centered in a bold, black, sans-serif font.

**Activitats del
mòdul infantil
(3-6 anys)**

ACTIVITAT 1

Objectius: fomentar un bon autoconcepte i autoestima.

Materials: paper, llapis, pintures.

Durada: 15-20 minuts.

Desenvolupament: Repartim folis i pintures i cada nen i nena es dibuixa. Els nens i nenes han de fer un dibuix d'ell/a mateix.

Cada persona va dient el que li agrada de si mateixa; poden ser aspectes físics i també qualitats.

Podem donar algunes pistes a les nenes i els nens de quines coses bones tenen i reflexionar sobre la importància de l'autoestima.

ACTIVITAT 2

Objectius: entendre el concepte de gènere de manera senzilla.

Materials: calcetins de colors i annex I: els colors.

Durada: 30 minuts

Desenvolupament: contem la història dels colors (annex I) amb els titelles fets de calcetins.

Després preguntem: quin color ens ha agradat més?, com és el rosa?, i el blau? El lila és la mescla dels dos: què pot fer el lila?, podem les nenes ser liles?, i els nens?

Veim quines coses bones podem fer si som liles.

Reflexionem sobre la importància del concepte de gènere i de comportament d'igualtat.

ACTIVITAT 3

Objectiu: experimentar les capacitats, en quals el sexe és indistint.

Materials: capa de plàstic (bossa d'escombraries), gomets i altres materials per a ser enganxats a la capa.

Durada: 60 minuts.

Desenvolupament: repartim una capa a cada nen i nena de la classe (preferentment del mateix color totes) i que la decorin al seu gust. Pretenem que puguin veure el que és bo que veuen en si mateixos o que els agrada (pot ser fantasia) i ho converteixin en un superpoder. Els demanam que pensin quin és el superpoder, i si no se'ls ocorre, podem donar pistes de quin pot ser. En cercle, anam sortint un/a per un/a enmig i comtam o representam el superpoder. El grup aplaudeix aquest superpoder.

ACTIVITAT 4

Objectiu: valorar la cura.

Materials: folis i pintures. Vídeo Don Cavallet de Mar¹; Arturo i Clementina² o les princeses també es tiren pets³.

Durada: 60 minuts.

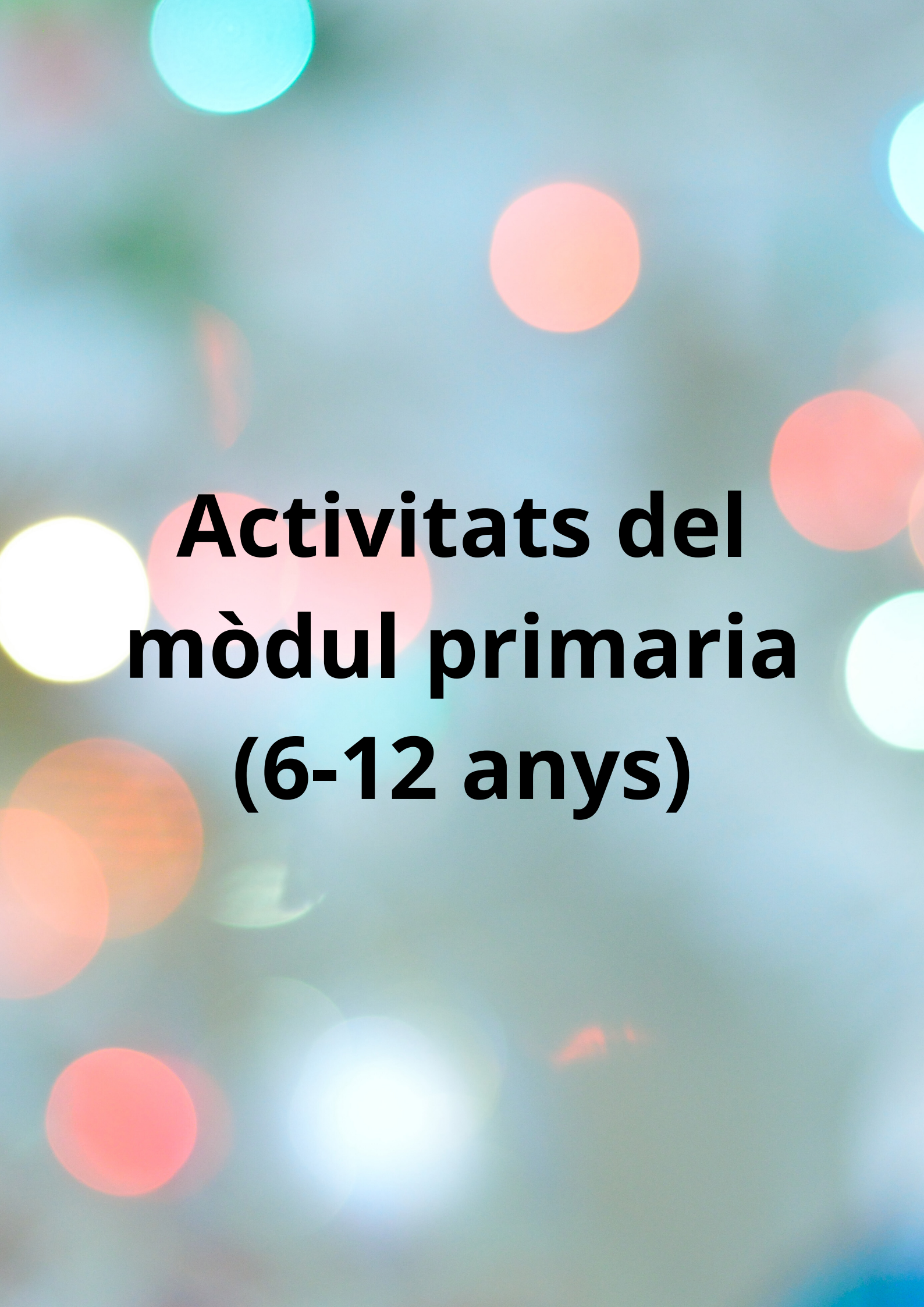
Desenvolupament: Explicació i reflexió de la cura.

Dibuixam la persona o persones que em cuiden habitualment: qui són?, què fan per cuidar-me? Amb això, pretenem ampliar la consciència de quines persones em proporcionen cures i com. Els nens poden cuidar igual que les nenes?, em cuida el papà?, l'avi?, l'oncle?... Parlam de com ens cuiden les dones i homes de la nostra família.

1 https://www.youtube.com/watch?v=G9_z6MtnKtY

2 <https://www.youtube.com/watch?v=rr5AIG-5fB8>

3 <https://www.youtube.com/watch?v=C1Bm7PJsE-4>

**Activitats del
mòdul primària
(6-12 anys)**

Bloc I: 6-9 anys

ACTIVITAT 1

Objectiu: acostar-se a la comprensió de què és el gènere, aprendre a diferenciar sexe i gènere.

Materials: fitxa annex II: animals.

Durada: 30-40 minuts.

Desenvolupament: repartim les fitxes i els nenes i les nenes han d'envoltar amb un color els dibuixos i fotos d'animals femelles i amb un altre color els dibuixos i fotos d'animals mascles. Què ha passat?, quin ens ha estat més difícil d'identificar?, són els animals com els dibuixam?, tenen llaç les femelles?, o es diferencien en altres coses?, com sabem si un animal és mascle o femella? Explicam que entre les persones passa igual, ens disfressam per a semblar homes o dones, encara que realment la diferència es troba en els genitals, a la infància, i en el menor o major desenvolupament de determinats caràcters sexuals secundaris en les persones adultes.

ACTIVITAT 2

Objectiu: la corresponsabilitat a la llar.

Materials: folis i pintures.

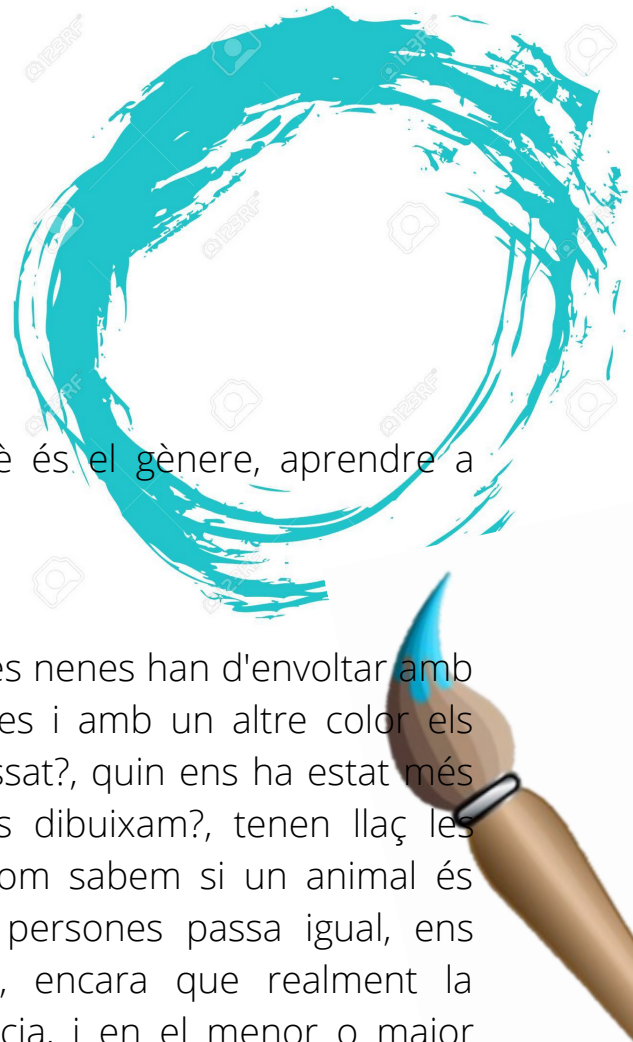
Durada: 60 minuts.

Desenvolupament: pretenem visibilitzar sobre qui recauen les tasques domèstiques i qui té temps d'oci. Dividim l'activitat en dues tasques:

1. Es dibuixen unes taules on estaran representades les tasques que comporta una casa en un eix, i els membres de la família a un altre eix. Es posaran creus a la casella de qui fa cada tasca.

Com estan repartides les tasques?, recauen sobre una de les persones o es reparteixen?

2. Escrivim coses que ens agrada fer en el temps lliure. Ho compartim amb el grup. Tenc temps per a fer-les?, a la mamà què li agrada fer?, i a la família?, tenen temps per a fer aquestes coses? Explicam que, si es reparteixen les tasques, totes les persones de la família podríem tenir temps per a fer el que ens agrada i la mamà tendria més temps també per a jugar amb nosaltres.

ACTIVITAT 3

Objectiu: analitzar quines imatges de masculinitat i feminitat se'ns presenten com a models.

Materials: paper i boliígraf.

Durada: 60 minuts.

Desenvolupament: demanam que es posin per parelles, preferentment mixtes i repartim paperets amb imatges de les princeses Disney: Blancaneu, la Ventafocs, la Bella Dorment, Jasmín, Rapuncel, Ariel, Thiana, Mèrida, Pocahontas, Mulan, Elsa, Vaiana...

Comentam dins les parelles quines característiques té la princesa que ens ha tocat, focalitzant-ho en el caràcter i en el que fa: què vol aquesta princesa?, té iniciativa?, m'agrada?, què m'agrada d'ella?, què no m'agrada? Posam en comú en el grup les característiques de la nostra princesa i ens preguntam: què veim de diferent entre les princeses?, com eren les princeses abans?, i ara? Després analitzam pel·lícules que no són de princeses: *La dama i el rodamón*, *Big Hero*, *Cars*, *El llibre de la selva*, *Bestioles*, *Peter Pan*, *El geperut de Notre Dame*, *El rei Lleó*, *Bambi*, *Buscant Nemo*, *El viatge d' Arlo*, *Monstres S. A.*

Escrivim en parelles quines característiques té el protagonista masculí: què m'agrada del personatge?, què no m'agrada? Si alguna parella no coneix la pel·lícula que li ha sortit en el paperet, es canvia.

És interessant triar pel·lícules antigues i actuals per a veure com han anat evolucionant els estereotips del que és ser home i dona. En quin lloc em deixa cada un dels personatges?, vull semblar-me a ells?, i a elles?

ACTIVITAT 4

Objectiu: reflexionar sobre els estereotips de gènere.

Materials: contes *Les princeses usen botes de muntanya*¹; *Súper Lola*²; *Rosa Caramel*³; *De príncep a granota*⁴; *Lalo, el príncep rosa*⁵ i *El príncep Cendrós*⁶.

Durada: 20 minuts cada conte i debat.

Desenvolupament: projectam el conte i plantejam el debat.

Les princeses usen botes de muntanya? quines coses fan normalment les princeses?, poden fer també aquestes altres coses?

Súper Lola: com és Súper Lola?, us hi assembleu les al.lotes de classe?

Rosa Caramel: què fan les elefantes roses? què fan els elefants grisos? com creus que se senten les elefantes al principi?, i després?

De príncep a granota: passa una cosa diferent en aquest conte?

Lalo, el príncep rosa: com és Lalo?, coneixem nens com aquests prínceps?

El príncep Cendrós: què veis diferent en aquest conte? Podem provar d'inventar un conte al revés, com seria?

1 <https://www.youtube.com/watch?v=JQGsl7VzAUw>

2 <https://www.youtube.com/watch?v=F6iqghLCuU8>

3 <https://www.youtube.com/watch?v=qqjx-a09dT8>

4 <https://www.youtube.com/watch?v=UzjaHQ9NFPk>

5 <https://www.youtube.com/watch?v=Gr56pfgFTpQ>

6 https://www.youtube.com/watch?v=suq_0NP_ObE

Bloc II: 9-12 anys

ACTIVITAT 1

Objectiu: potenciar l'autoestima i l'autoconcepte.

Materials: foli i pintures.

Durada: 30 minuts.

Desenvolupament: els demanem que dibuixin un arbre gros, amb les arrels i alguns fruits. Després, se'ls indica que cada un i una escrigui en les arrels les capacitats, a les branques les coses positives que fan i en els fruits els èxits.

Ho posam en comú per mostrar els nostres punts forts als companys i a les companyes.

ACTIVITAT 2

Objectiu: descobrir expressions sexistes i qüestionar-les. Buscar les maneres d'utilitzar un llenguatge inclusiu i respectuós.

Materials: Córrer com una nena¹

Durada: 45-60 minuts.

Desenvolupament: Veim el vídeo i posteriorment el comentam. Quines altres expressions sexistes sentim o deim?, pensam que aquestes dites es corresponen amb la realitat?, com ens sentim les dones amb aquestes expressions? Generam un debat.

Preguntam també a les nenes si es senten incloses en el masculí genèric i buscam entre totes i tots formes d'expressió inclusives i respectuoses.

1 <https://www.youtube.com/watch?v=s82iF2ew-yk>

ACTIVITAT 3

Objectiu: analitzar les imatges de masculinitat i feminitat que se'ns presenten com a models.

Materials: revistes, retalls de personatges i coses que m'agraden.

Durada: 60 minuts.

Desenvolupament: volem conèixer els models, les referències de les alumnes. Per a això demanem que elaborin un *collage* amb retalls de coses que els agradin (persones, objectes, idees...). Després, que reflexionin sobre les característiques de les coses que els agraden i les escriuen per darrere. Posam els *collages* en una exposició. Els observem: hi ha coses semblants?, s'assembla el meu *collage* al d'algú?, veim diferències entre al.lotes i al.lots?, o cada un és diferent?

ACTIVITAT 4

Objectiu: conèixer els ideals i les causes importants dels alumnes, reflexionar sobre el bon amor, conèixer què és la violència de gènere i realitzar un acte creatiu de posicionament.

Materials: Internet.

Durada: 90 minuts.

Desenvolupament:

1. Analitzar cançons en què es mostren desigualtats de gènere. Analitzar la lletra de la canço i crear debat.

2. Compondrem la nostra canço. Podem basar-la en un d'aquests tres temes:

- Contra la violència masclista.
- Pel bon amor.
- Els meus ideals.

Posam en comú quins ideals, quines causes són importants per als alumnes. Triam el més recurrent.

Després, entre tota la classe, triam també una melodia, una canço que ens agradi per a canviar-li la lletra.

Ens posam en grups de 3 persones i cada grup escriu una estrofa de la canço que farem sobre el tema triat, i entre totes i tots a tornada.

|

ANNEXOS

ANNEX 1: Els colors

Tret de Contes per a abans de despertar de Nunila López Salamero i Myriam Cameros Sierra)

Narrador: En el món dels colors cada un té la seua manera de ser.

Verd: hola jo som el color de l'esperança. Quan en el món dels colors les coses es posen malament, arrib jo i els dic "no perdeu l'esperança, segur que podem canviar les coses" I així, els entra de nou l'esperança. Som molt divertit perquè visc a l'herba, en els vostres mocs i en els cans rars.

Groc: Jo som el groc, i m'encanta donar menjar a la gent. Visc en els cereals i m'agradaria que tothom pogués tenir-me per no passar fam.

Taronja: jo som el taronja i sóc molt però que molt calentet. Quan algú té fred, se m'acosta i ja no en té. És que...us cont un secret: visc en el sol.

Marró: hola, som el marró. Quan vivia en el món dels colors, sempre que passava una cosa dolenta, tothom deia "ha estat el marró, ha estat el marró!". Així que m'en vaig afartar, i m'en vaig anar a viure al bosc. I si vols venir a veure'm, aquí has de buscar-me.

Vermell: jo no sé com ho faig, però sempre m'estic ficant en embolics... És que som molt passional!.Visc en el cor, a la sang i en el foc. Si necessites una mica d'emoció, acosta't a mi.

Blanc i Negre: nosaltres sempre anam junts i sempre discutint.

Blanc: és millor la neu!

Negre: què dius? Millor el carbó!

I així tot el dia...És que no podem viure l'un sense l'altre!.Perquè tot el que és bo té una cosa dolenta i tot el que és dolent, una cosa bona, sabeu?

Rosa i Blau: ei, ei, que quedam nosaltres, i som molt importants!.
Nosaltres som afectuosos, generosos, forts i valents.

Rosa: sí, però a mi no em deixen pensar, i només em deixen jugar amb nines.

Blau: i a mi no em deixen plorar ni tenir por...i només em deixen jugar amb la pilota...i a mi m'agrada jugar amb nines també!

Rosa: i a mi m'agrada jugar a la pilota...què podriem fer?

Narrador: així que Rosa i Blau varen decidir escapar-se per poder canviar-se els jocs, i ser com els vengués de gust. Però els varen descobrir els colors sense color, els incolors, i els deien:

-“Tu, Rosa, deixa el futbol i vés-te'n a jugar a casetes!”

-“Tu, Blau, deixa de plorar i posa't a barallar-te!”.

I així tot el temps, i com n'estaven farts varen decidir escapar-se...

Blau: tenc por, crec que ens agafaran.

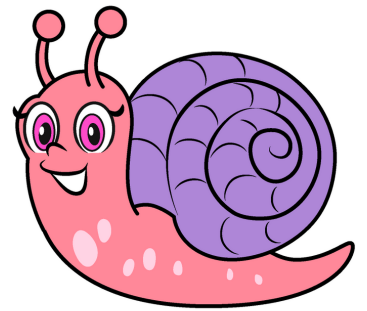
Rosa: no et preocupis, tinc una idea, ens mesclarem i així no ens trobaran.

Narrador: i així va sortir el lila.

Lila: jo som molt afectuós i molt generós, m'encanta cuidar als altres, i a més som molt llest i molt valent...i quan tenc por, m'espant i ploro... i així després em passa.

A més, puc jugar a futbol, amb nines i a tot el que em vengui de gust. Així que visc en les persones que decideixen viure les seues mescles, perquè venc de la unió del rosa i el blau, us en recordau?

ANNEX 2: Els animals

©DESIGNALIKIE

